

lističke priповетke prože elementima fantastičnog. Upravo tako su se isprepletale proze u mojim knjigama, pa i same knjige u sledu njihovog pojavljivanja. *Jevrem, sav u smrti* i *Ivicom*, najlepši put sa naglašenim realističkim afinitetima magnovenno se izdvajaju istovremenim učešćem fantastičnog, dok *Savršen oblik*, *Silazak u vreme* i *Zvezdama povezani* transcediraju suštu realnosti. Moram priznati, međutim, da sinteza u svemu nije postignuta tako da se, od dela do dela, primećuje autorska dilema: ostati u tradicionalnim okvirima priovedačkog izraza ili vlastita otkrića izložiti moderno, inovantno?

*Sve vreme razgovaramo o vama kao priovedaču, nepravdno zapostavljajući eseistiku u kojoj potištete takode zapazene rezultate.

Verovatno da sam tome doprinosisam. Sebe smatram, pre svega, priovedačem. U *Paralelним светovima* prikupljeni su i po motivskim područjima sistematizovani ogledi o delima pisaca starije i novije srpske i hrvatske književnosti, sa centralnom idejom komparativne relacije sadržane u naslovu knjige.

Kompariranje sa stanovišta motivske analize javlja se kao kritički pristup tumačenja. Otuda je ono po svojoj prirodi činilac koji zahteva transcediranje književnog u estetski novu.

*Vašu prvu i jedinu zbirku pesama verovatno je teško pribaviti, osim, možda, u bibliotekama. Međutim, može biti od izuzetne važnosti iznova je pročitati, u svetu vaših potonjih ostvarenja. Tim pre, što kritika sa punom ozbiljnošću vrednuje vaš doprinos obnavljanju poetske proze u našoj novoj književnosti, pri čemu je ideo poetskog u proznom tekstu višestruko delotvoran.

Vaše pitanje deluje ne samo kao prijatan akord jednog prisećanja nego kao čin u kome se s pravom skreće pažnja na koegzistentnost poetskog, diskurzivnog i priovedačkog u mom delu. Moje knjige mogu se citati sledom pojavljivanja, ali i komplementarno. Drugim rečima, raspoređene su i suspregnute po kreativnom programu, na kome, evo, pune dve decenije istrajavam, menjajući se iz knjige u knjigu. Prema tome, ovo poetsko štivo ima svoje mesto u mom opusu. Inače, imam nekoliko zbirki u rukopisu, čitav spektar motiva i tema koje sam mogao samo poezijom da izrazim.

*Zašto se menjate iz knjige u knjigu?

Ne zbog uticaja književnih pravaca i škola, koje pomodno smenjuju jedna drugu. Bez pretenzija na isključivost, još nisam u stanju da identifikujem čisto subjektivnu stvarnost, a to mi je prevashodan cilj: život zasnovan na činu kreativnosti, da sam sobom vladam — na taj razumljiv i dosledan način znam ko sam.

Ali, ja izneveravam koliko i sledim sebe. Ne tvrdim da sledim nekoga, ne obavezujem se ničijim pogledima. Teško je naći kriterijum prihvativnosti ili neprihvativnosti nekog postupka ili stava, naročito ako je vredno, ubedljivo izražen.

Moje knjige nastajale su tematski, ali teme — smrt, vreme, oblik — samo su »polazne tačke« u mojoj priovedačkim prozama. Ono što pišući sledim, čas je na vidiku stvarnosnoga, čas zaklonjeno velovima sna, te stvarnosti po sebi. Moj izvorni doživljaj je duhovan. Svesno ograničavam oblast svojih priovedanja na duhovni prostor, ili prostor duhovnog, probijajući se kroz silne predmete spoljnog sveta. Tako dospeh do knjige *Savršen oblik*, gde forme nastaju i gde se opet gube. Ideal moga rada na *Silasku u vreme* bio je da u jednoj sažetoj, što kraćoj formi, da ne bi i sama postala formula, iskažem suštinu vremena. Krug vremena je savršen, idealan oblik.

Tri duže proze o ličnostima srpske istorije, o epohama duhovne istorije, osvetljavaju triumfalne puteve evropske svesti na raskršcu Niša (ili Niša kao svojevrsne raskrsnice evropskih puteva Istoka i Zapada) pomoću istog amblera — vremena, pokazujući kako su ne samo pojedinci, već i čitatevine stremile osvešćenju egzistencije, duhovnom odnosu prema životu i svetu. Prisno nadahnute spiritualnim jedinstvom pojedinih epoha i istorije Srbije sa Evropom, sve tri, u žarištu svojih mogućnosti, u »polaznoj tački« oblikuju svest u stalnom preobražavanju sa kolektivnom, o podsvesnim i nesvesnim uslovjenostima čoveka u istoriji. Doktor Konstantinović, imaginarni lik u *Kuli od lobanja*, traga za identitetom kroz kontinuitet, budući da je kontinuitet moguć samo na osnovu identiteta.

Jevrem je knjiga moje mladosti, kada sam se kao pisac tek suočavao sa stvarnošću, tek budio za svet. U njoj je izražen moj intimni od-

nos prema zavičaju, gradu gde sam rođen a u kome nisam živeo. Knjiga je zasnovana na nekoliko ključnih doživljaja ponesenih iz detinjstva, kada sam s majkom iz Niša odlazio u Leskovac u vreme zimskog ili letnjeg raspusta, na godišnje pomene ili svadbe. Već tada, osećao sam strašnu potrebu da izrazim svoje biće literaturom. Sve do danas, govorim tim glasom, glasom literature. Težim cilju da se što je moguće bolje moj život poklapa sa delom koje stvaram, da podražavam na planu egzistencije sudbinske postupke stvaranja. Ali to mnogo štoša uslovjava na egzistencijalnom planu; to uslovjava, pre svega, moju osnovnu metafizičku dramu: produžava i produbljuje jaz prema stvarnosti u kojoj živim.

Biće iskren, ključno pitanje mog daljeg rada je u tom kako spojiti dva priovedačka postupka, dve oblikovne tendencije primenjene u mojoj dosadašnjim knjigama. Svestan tih klobanja, težišu nijihovu sintezu.

* Sta biste najviše želeli, a bojite se da Vam se neće ostvariti?

Vaše pitanje usmereno je, filozofski rečeno, ka onom što nije a žudi da ješte. Još od detinjstva, rekoh, ispoljavao sam najveći žar prema literaturi. Želja mi je postala višom silom i pokretacem celog bića. Da bih joj se sasvim posvetio, čeznem da se odvojam od sveta i vremena u kome živim. Potrebno mi je drugačije okruženje da posedujem sebe. Voleo bih da se povučem u svoju kuću nadomak Vučja, kod Leskovca, i tu provedem ostatak života. Tu bih podredio pisanju sve slobodno vreme. Veliko i magnovenovo povlačenje zarad literature je moj ideal. Međutim, to zasad ne mogu da ostvarim iz više razloga. Zato taj čudesan prostor ostvarujem u sebi: odjednom se ta sredina u kojoj bih sledio sopstvene pitanje otvorila ili prošire da postane šuma u meni, polje u meni, preora na njiva u meni, kuća u kojoj živim u meni, podudarni šumi, polju, njivi ili stvarnoj kući, kao hiljadu puta iznova početo a neostvareno iskustvo novog načina življenja. Neupućeni ne mogu ni slutiti sreću koju osećam kada mi se duša okupa zracima svetlosti, neposrednim izvorima nadahnuća koji samu tu uznone.

□ □ □

Razgovor vodio:
VLADIMIR STANKOVIĆ

prolegomena za jednu poetiku

proza saše hadži tančića

časlav đorđević

ve i sna, pokazujući — borhesovski i bajkovno-zagonetnost čoveka i trajanja uopšte.

Umetnički svet Saše Hadži Tančića, shodno predašnjem promišljanju, može se podeliti na ovaj i ovde, u kome smo nastanjeni, koji nas neizbežno poseduje i zatvara, i na onaj i tamо — izvančulni, snovni, magleni.

Saša Hadži Tančić, razvijajući optiku egzistencijalnih situacija i uvodeći aktante, uslovljenje upravo tim situacijama — posebno u prvoj knjizi »Jevrem, sav u smrti« i u ovoj najnovijoj: »Ivicom, najlepši put«, — naglašava izdelenost sveta, njegovu nesuglasivost i nesvodivost na čistu realnost, a što deli subjekat na ono što mu se privida i na ono što mu se zapravo dešava, i što od njega traži da se odredi i sebe kreira u datom trenutku prema vlastitim i mentalnim sposobnostima.

Iz takvog nedoslednog i često alogičkog sklopa postojećeg a tako dinamičkog sveta, redukovanih i svedenih na problematičnu svakodnevnicu, produkuje se provala atavističkog, tamnog i iracionalnog; provala onoga što se diže sa dna bića, pokreće ga na akcije i povlači u sukobe, mržnju i samonegaciju. Naravno, u svemu tome i oko toga ima mnogo trivijalnog i bizarnog, sebičnorazornog i oholog, ishitrenog, sirovo-emotivnog, suženo-svesnog, ogoljeno-pretećeg, posebno u knjizi »Ivicom, najlepši put«, u kojoj na pozornicu života izlaze anonimni ljudi najrazličitijeg porekla i zanimanja (službenici, vozači, seljaci, fabrički radnici,

pensioneri, domaćice, studenti); poluobrazovani ili nepismeni svet mahom sa marginje živote, frustriran, prizeman i u željama i htjenjima, osuden na uzajamna satiranja, sa obaveznim predznakom raspolučenosti bića u sebi koje ne može da prevlada promene, zavisti, ljubomore, hir, prisustvu drugog... Svet koji ide do kraja, do ivice a da ne zna da meri i sporazum.

Sašu Hadži Tančića prvenstveno interesuju i on insistira upravo na bivalentnosti situacije, na tom idenju do kraja i »hodu po ivici kada je potrebno tako malo pa da se dogodi skliznje u ono što ne bismo hteli biti, da se desi ono što ne bismo smeli biti, ili pak da se nastavi sa opstajavanjem na prvobitnom. Ali, bilo kolikol da se hoda po ivici i da se nosi ta neizvesnost i riskantnost — na ivici se najintenzivnije živi: trenutak je emotivno i dramski obojen jer se razrešava čvor nesporazuma, prevare, kumulirane netrpeljivosti, s tim što u toj akciji podbednika nema i usrećenje izostaje. Ono što ostane je potištenost, praznina, očaj i raspolučenost bića, i dalje zatočenog u okvire porodičnog trajanja i sumorne, neprobrogne svakodnevice (nemoguće je radikalno menjati, niti se može iz nje). Uostalom, čovek Hadži Tančićeve proze i ne pomišlja mnogo na promene koje bi mu bitno izmenile položaj.

Kada oblikuje slike svakodnevice svojih junaka i kada u okular svojih posmatrača stavlja »male stvari«, nedovoljno kontrolisana ponašanja i pojedinosti koje ubi-

jaju ili pak traumatizuju biće, Saša Hadži Tančić – u knjizi »Ivicom, najlepši put« – traži i nalazi okvir priče, jezik i postupak narrativnog tkanja koji će biti saobraženi socijalnom mlijetu junaka, domaćnjima njegove svesti i egzistencijalnoj situaciji. Tako se priča, ostavši bez semantičke gustine teksta i intelektualizovanog ustrojstva jezika koje bi vodilo u čistu literarnu konstrukciju – nudi kao jednostavnu projekciju neizgled jednostavne duhovne konstitucije, ali sa izvedenom ponetom koja, uspešno ostvarena, poništava početni utisak da se radi o uprošćenoj i odveć redukovanoj optici u prezentaciji porodičnog svakodnevnjila. Pažljivo iščitanje pokazuje da se to Hadži Tančićevu jednostavno u knjizi »Ivicom, najlepši put«, nudi kao zamka za iracionalna ispoljavanja i potisnute unutrašnje dinamizme bića.

Uzimajući svakodnevnicu kao polje na kome se začinju i okončavaju veliki i mali lomovi čitavih porodica i pojedinaca, Saša Hadži Tančić nam osvetljava ljudske nesigurnosti, zebnje, pomerena psihos-tanja, incidentna pržnjenja i traumatične sa predznacima njihove uzrokovanosti. U prvoj knjizi to je bilo u većim i razgranatim narrativnim formama, a kasnije (u knjizi »Ivicom, najlepši put«), u redukovanim oblicima u kojima se fokusira samo jedan tren, jedna situacija i jedno stanje u subjektu. Međutim, postupak je isti: psihološko-realistički prilaz dostatima, a što čini samo jedan »rukavac«, jednu liniju u proznom stvaranju ovog pisca.

U knjizi »Savršen oblik«, pa i u nekim pričama iz zbirke »Ivicom, najlepši put«, prozni svet Saše Hadži Tančića sve se više oslobođa tradicionalnog i poznatog, sve se više intelektualizuju, usložnjava, modernizuje.

Junaci priča sada nisu okrenuti realijama, niti ostaju do kraja potopljeni u svakodnevnicu – više ne pristaju na grubosti i konflikte koji nastaju iz međuodnosa. Umesto obuzetosti javom i njenim sadržajima, oni postaju introverti, zatvoreni u svoje samoće i tišine, upućeni na svoju nutrinu koju, u novim konstelacijama, postaje drugi incidentni prostor, polje velikih snovnih i fantazmatskih dešavanja. Simetrično i pregledno izvedene omirike i fantazme, postaju zamena za sve što je stvarnosno, sumorno i traumatsko.

Ilustrativni primer za ovu tvrdnju imamo u priči »Zavadeni« (»Ivicom, najlepši put«). Čovek, sada već star, saznavši – još kao mladić – da mu je otac postao oceubica, isključuje se iz života. On, u svojoj snovnosti, prostor egzistencije doživljava kao hodnik, taman i beskrajan, sa jednom sobom na kraju, nastanjenom svetlošću. Hodnik je njegov udes, a svetlost, tanka, na kraju hodnika, njegov cilj. A u toj dalekoj svetlosti on vidi Njegov lik. To je lik Iscelitelja, Oca svih ljudi. Međutim, ma koliko se prelazilo, tamni hodnik traje i do te »nepojamne svetlosti«, se ne dospeva. Ali, ona, kao uzvišeni cilj i dalje priziva i bez nje se ne može; ona postaje njegov prosvetljenje i spasenje, nasuprot »svakodnevni davaljeg lika«. Jer, idenje i bauljanje mrakom ka svetlosti je traženje puta ka Bogu i ka sebi.

»Sa uspavanog dna« ovog čoveka bude se dogadjaj i on doživljava »najčudnija snovideća«, i tako traje »s obe strane sveta: ove i one, zbog čega se i može izreći konstatacija da i ovde imamo trajanje« medju javom i med snom, i još jedno idenje ivicom, ali kvalitetno drukčije u odnosu na ono prethodno, jer biće sada »uzima iz prepune riznice snova«, tražeći i nalažeći osmišljenje sebe tek »u ponornim dubinama snova«. Uverenje subjekta u ovaj priči je: do Boga se tim putem lakše stiže.

U najvećem broju Hadži Tančićevih priča iz zbirke »Savršen oblik« biće je obuzet problemom smisla i besmisla, uzalud nastojeći da razreši staru »zagonetku trajanja i nestajanja u vihoru vremena«, tj. šta biva sa bićem kada se tanatos oglaši, kada čovek umre u nama i biće zaувек sklizne u nepriziranu tamu vremena. Obuzetost tim pitanjem, strepnjom, psihološkom teskobom i uspaničenošću, za posledicu ima tanatofobičku koja se iskazuju mnoštvom snovnih i fantazmatskih slika što ih duša, nošena nespokojem, tka u samoćama i vanrednim, deliričnim stanjima. A to je zato što je strah od tanatosa u stvari strah od zgasnuci, strah od gubitka lika, od zaborava i iščeznuća u nepojamnim dalinama vremena.

Duša, amalgamizujući intelektualno i psihoško (ono mutno i duboko) ističe supremaciju duše nad telesnim. Telesno se u pričama Saše Hadži Tančića prosto gubi u svojoj kratkovečnoj krvnosti – vreme ga guta, a duša postaje »svemir« u kome se sve dešava, sve ukrije, sve povezuje: sadašnje sa prošlim, blisko sa dalekim, telesno i čulno sa dematerijalizovanim/transcedentnim, racionalno sa iracionalnim, ljudsko i predmetno, lokalno i univerzalno. Duša su dušom komunicira kroz vreme i prostor, jedna drugu u vremenu traži i u susret joj hita. Tako se i ostvaruju snovne veze sa precima, bliskim nam i dalekim, sa verom čitacu, da, napustivši telo, duša nalazi staništa iz kojih priziva buduće i sa njima, možda u liku nekog drugog, uspostavlja mostove, obrazujući Veliku Celinu.

Ovim se želi reći da veza među svetovima, koje prerastaju u kosmogonijske vizije, bar prema pričama Saše Hadži Tančića, vode preko duše i moguće su jedino u duši. Stoga je duša mesto tajenja tajni, ali i ključ za razumevanje tajni. Duša nikada ne umire – smislenost je pripovedanja ovog pisca.

Permanentnost straha od tanatosa ne prestaje ni u knjizi »Silazak u vreme«, s tim što se u njoj iskazuje kao ubuzetost vremenom i intenzivajuće promišljanje vremena i čoveka u njemu. Idući za mišlju, evokacijama i bogatim snatrenjima koja su u funkciji Fenomenologije vremena, Saša Hadži Tančić, umesto središta zbijanja i učesnika u njima, umesto narativnih sklopova i tenzija koje izviru iz sukcesivnih dešavanja, uvodi oniričke slike, asocijativne nizove, meditativne jedinice lirizmom obojene, pa se – nasuprot izvedenim strukturama i prethodnim knjigama – ovde vrši obezličavanje proze i razaranje bića njene narativnosti.

U teksturi knjige »Silazak u vreme« mahom postoji personalno-sinhrono vreme, vreme koje se sa mnoštvom drugih naporedi živi, omeđeno vreme. Međutim, tu je prisutno i personalno-dijahrono, izgubljeno, iživljeno vreme, koje u subjektu – hteo on to ili ne – izaziva uzinemirenje, zebnju, a što ometa da se ostvari punoča zadovoljstva i ozarenost u ovome sad. Subjekat, na licu svom, čita prolaznost, i oseća kako njegovo »srce zbijenje drhti pred neizmerom vremena«. Javlja se zapravo misao: »Sa ovoga sveta biće izbrisani i moj život.« Posledica te dedukcije je: strah, teskoba, ali i bolno otrezenje: »beg je nemoguć«, iz ove kože, iz ove egzistencijalne zatvorenosti se nema kud; vreme nas obezvreduje i svaki naš doživljaj i čin delačnja relativizuje. Da je to tako vidi se i po tome što jedno isto percepirano, u različitim trenucima, uvek drukčije doživljavamo: svet je uvek nešto drugo, pa i utisak da je »svet kao san«. Na kraju, vreme nas ruši i poništava.

Biće, stoga, ne preostaje ništa drugo no da sanja svoj predeni put, tj. da nostalgično imaginira sadržaje svog iživljenog vremena. Tako biće postaje »središte je kojem se mešaju vreme i sećanje.« Naravno, sećanje može biti i impersonalno obojeno, usmereno na neko opšte vreme – obeleženo legendama, mitovima ili istorijom; vreme koje nastanjuje kolektivni duh, koji je izraz kolektivnog sećanja i koje upućuje na Celinu. U ovom drugom slučaju »Silazak u vreme« ili imaginiranje vremena oslobođa se prenaglašene subjektivizacije i počinje da teži što većem opsegom i optički koja se objektivizuje, čime priča sve više dobija u mirnoći i narativnosti, osvajajući sloj po sloju iz tog ponora većnosti.

Ovaj poslednji aspekt imaginiranja vremena i snevanja sadržaja u njemu, podrazumeva u stvari pred duše na različitim dubinama vremena, o čemu posebno govorи knjiga Zvezdama Novezani.

Najdublja tačka do koje je stigla Hadži Tančićeva sonda imaginiranja je vreme rimske imperije na našim prostorima – istorija Naisa: sukob i nepoštedna bobra između imperatora Konstantina i Nicinija za Nais. On zalazi u nemire, dileme i snove Konstantina, u njegovo biće koje se usložnjava, naročito noću i u snu kojim imperator doživljava kao nešto živo, kao prostor u kome se ukrštaju njegova sudbina, sudbina grada Naisa i Medijana kao delovi te njegove sudbine. Nais je njegovo sad i ovde, njegovo pravo ja, odnosno odraz tog ja: ono što ga onespokojava, što mu iz potaje preti, što ga opseđa i muči, cepa i dok je u izgnanstvu (Serdi-

ki) obesmišljava. A Medijana je ne ratnički deo njega (kao Nais već njegovo noćno, skriveno, razneženo ja; onaj prošlo deo njega koji se pretače u san, koji ga šada, dok bije bitku za Nais, najviše osmišljava. Nais je, kao što se da videti, na osi sinhronog vremena; Medijana je na osi personalno-dijahronog vremena. Imperatorovo personalno vreme – ono koje se živi i ono iživljeno (izgubljeno vreme uliva se u maticu opteg i istorijskog vremena da bi se, na kraju, dva aspekta personalnog vremena i istorijsko vreme javili kao piščeva projekcija integralnog vremena u koje se sliva i glas pripovedača iz ovog vremena. Jedan od smislova ispričovanog može biti i ovaj: sve što je ljudsko, nasuprot slavi i iluziji o vlastitoj moći, propada i svaka pobeda pokazuje se – na fonu beskonačnosti – kao besmislena. To imperator Konstantin najbolje oseća, pa zato sebi oseća i toliku potištenost, bez obzira što je ponovo osvojio toliko željeni Nais, jer se plastička u vremenu i zaborava u njemu, tj. gubitak lika u vremenu.

U drugoj priči, čiji je naslov neuobičajeno dugačak: »Prikazanje andela u crkvi Svetog Pantelejmona nadomak Niša u vreme susreta srpskog župana Nemanje i nemačkog cara Barbarose«, sonda imaginiranja i »snimanja« zadržava se na vremenskoj ravni koja nam je bliža, ali ne i toliko bliska-vekovi nas dele. Hadži Tančić u središtu stavlja monaha Nikadora, Božjeg čoveka, koji, trajući na ivici prividenja i stvarnosti, odlučuje se za prividjenje koje dolazi sa kontemplacijama i dubinama sna. Prividjenje je ovde odnelo prevagu zato što je vreme zemno prekratko, zato što onaj koji je izabran (čovek) postaje, na kraju, odbačen. Iz tih razloga je rešio da ide za svetlošću, sa svojim andelom čuvarem čiji dolazak sa neba samo on može da vidi. Vizija svetlosti postaje jača od života i svih dogadaja, naizgled velikih, u osnovi – besmislenih. U čelijskom mraku, pri svetlosti koja prosećuje, on vidi »nesagleđive vrtove sna«. A svu metafiziku, zbog koje se oblikuje priča oko njega, svodi na jedno pitanje: »Zar naše duše nisu spojene hiljadama veza koje ništa ne može prekinuti? Zar čitava naša prošlost nije zajednička?«

A da bi se odgovorilo na ovo pitanje i potvrdilo kako su »naše duše spojene hiljadama veza koje ništa ne može prekinuti«, Saša Hadži Tančić je napisao i treću priču u ovoj trijadnoj knjizi – »Kula od lobanja«, najslojevitiju i nekako najkompleksniju, u kojoj, on, odista majstorski vrši montažu slika iz jave i sna, i kadiranje slika u samom snu.

Junak priče, doktor Konstantinović, ospenuj istorijom Čegra, njegovim junacima, u prvom redu Stevanom Sindelićem i Celekulom, postaje strastvenik koji, ne mareći za umor i druge obaveze, iz knjiga, dokumenata i neposrednim uvidom, istražuje naznačeni problem i počinje da živi s njim. A trajući s problemom, on prevaziđa temporalne daljine između svoje svakodnevice i istorijske prošlosti, sa njenim učestalim upadom u snove i javu junaka priče.

U prvoj fazi pripovedanja Stevan Sindelić kao da svoju energiju prenosi na doktora Konstantinovića, a san doktora koordinira i tom energijom i slikama, sinhronizovanim: ono što Sindelić gleda, vidi i oseća, to isto doživljava i sneće Konstantinović: »Sindelić je premoren, a doktor Konstantinović je u snu osećao taj umor kao svoj (...). Sindelić se trgnu, zgrau, zgrozi, a spavačevo telo se zgrči. Obojica osetiše jak smrad iz reke...« Kad Sindelić iščezne iz sna, doktor se budi.

U drugom delu priče, oni, čegarski junaci, kao da iz sna provajaju u doktorovu javu. Zapravo njegova kontemplacija ih uvedi u tu javu: oni su u njegovoj kući, kao najbliži; večeraju, razgovaraju. I dok napolju automobili bučno prolaze, on ih nudi vinom. Tako san postaje život, a život – san, a sve skupa podloga za razmišljanje o vremenu i sunovratu bića u njemu. Tanatofobično stanje biće ublažava misao da »ima jedna tačka u večnosti u kojoj se ukrštaju sudbine mrtvih i živih«, i da sve traže kao Velika Cilina. I da sve ne iščezava. Duša traje, negde, izvan nas.

● Zbirke: Jevrem, sav u smrti (1976), Savršen oblik (1984), Silazak u vreme (1987), Ivicom, najlepši put (1990), Zvezdama povezani (1990).